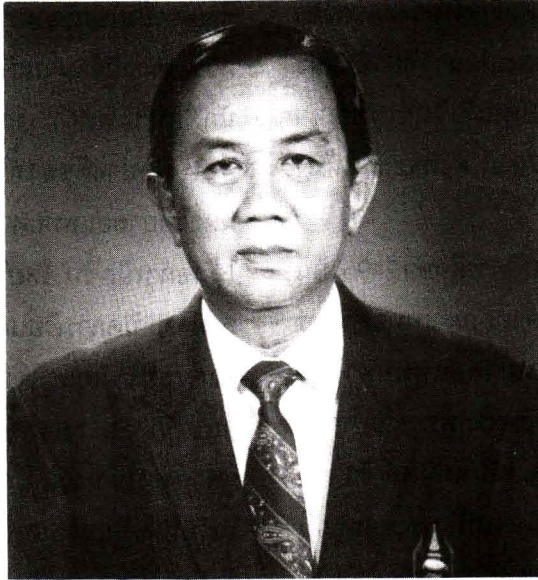

“ครูอดีแรกที่เคารพรัก”

รศ.นพ.อดิเรก ณ ถลาง ผู้ช่วยเลขาธิการ สภากาชาดไทย ซึ่งเป็นที่เคารพรักของพวกเรา ทั้งชาวจุฬาฯ ชาวกาชาด ชาวคณะแพทยศาสตร์ จุฬาฯ ชาวคณะแพทยศาสตร์ มอ. ชาวศิษย์แพทย์ ชาวกองบรรณาธิการ ฯลฯ ได้อำลาโลกนี้ไปแล้วอย่างสงบ เมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ.2545 นี้ ยังความ โศกเศร้าและอาลัยอย่างสุดซึ้ง

ครูอดีแรกเป็นทั้ง “ครู” “เพื่อน” “พี่” “ผู้บังคับบัญชา” ที่น่ารักสำหรับทุกคนที่ได้รู้จักเสมอ หลังจากจบจากคณะ แพทยศาสตร์ รพ.จุฬาลงกรณ์ รุ่นที่ 3 ก็ได้ไปศึกษาต่อเฉพาะ ทาง สาขาศัลยกรรมหัวใจ และศัลยกรรมอุบัติเหตุ ปฏิบัติ งานที่คณะแพทยศาสตร์ จุฬาฯ กับงานด้านบรรณาธิการ ของสภากาชาดไทย กับได้รับแต่งตั้งเป็นคณบดี คณะ แพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ใน 2 วาระ คุณงามความดีและประโยชน์ที่ท่านได้สร้างให้กับหน่วยงาน ต่าง ๆ มีมากมายเหลือคณานับ จนได้รับความไว้วางใจ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเลขาธิการแม่เมื่อเกษียณ อายุราชการแล้ว ด้วยความที่ครูอดีแรกเป็นผู้ที่ทรงคุณวุฒิ เปี่ยมด้วยคุณธรรม และจริยธรรม เป็นบุคคลที่มีประวัติอัน ดีงาม และได้ทุ่มเทอุทิศตนช่วยเหลืองานด้านการแพทย์ และ สาธารณสุขอย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย มีผลงานดีเด่นทั้ง

ด้านการบริหารและบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัย ประเทศชาติ และส่วนรวม เป็นศิษย์แพทย์ อาจารย์แพทย์ และนักบริหารที่มีบทบาทโดดเด่นช่วยส่งเสริมวิชาชีพแพทย- ศาสตร์ของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ ครูอดีแรกจึงได้รับพระราชทานปริญญาแพทยศาสตรดุษฎี บัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2531 และได้รับพระราชทานปริญญาแพทยศาสตร ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ในปี พ.ศ. 2543

กองบรรณาธิการได้จัดเตรียมบทความ “ห้าทศวรรษ กับศัลยศาสตร์ จุฬาฯ” ซึ่งได้ถอดความจากปาฐกถาพิเศษ ที่ครูได้แสดงไว้ในงานเลี้ยงฉลองครบรอบ 72 ปี ที่ภาควิชา ศัลยศาสตร์จัดให้ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2544 จึงถือ เป็นโอกาสที่จะได้ใช้บทความดังกล่าว ถ่ายทอดความเป็น “ครูอดีแรก” ที่รักของพวกเราให้เป็นเกียรติประวัติไว้สืบไป

ห้าทศวรรษกับศัลยศาสตร์ จุฬาฯ*

อติเรก ณ ถลาง**

ท่านหัวหน้าภาควิชา/ท่านคณาจารย์ของภาควิชาศัลยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน ผมขอขอบคุณที่เชิญผมมาเล่าประสบการณ์ที่ผมทำงานจนอายุ 72 ปี ดังที่จะเล่าให้ฟังต่อไปนี้

ผมสำเร็จการศึกษาแพทย์ในปีการศึกษา 2496 เป็นแพทย์จุฬาฯ รุ่นที่ 3 เมื่ออายุ 24 ปี จากคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์แห่งนี้ต้องถือกำเนิดจากพระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 เมื่อครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาแก่แพทย์ และพยาบาล ณ โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2489 ซึ่งได้พระราชทานพระบรมราโชวาทมีใจความตอนหนึ่งว่า “พระองค์ทรงต้องการให้มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ผลิตแพทย์เพิ่มมากขึ้นให้เพียงพอที่จะช่วยเหลือประชาชน” เพื่อสนองพระราชปราชญ์ดังกล่าว รัฐบาลในขณะนั้นจึงได้อนุมัติงบประมาณจำนวนหนึ่งให้แก่มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เพื่อขยายการศึกษาแพทยศาสตร์ให้สามารถผลิตแพทย์ออกมาเป็นจำนวนมากพอกับความต้องการในเวลานั้น

ขณะนั้นการศึกษาแพทยศาสตร์ มีอยู่แห่งเดียวที่คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล รับนักศึกษาแพทย์เพียงปีละ 50 คน แต่คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลมีสถานที่จำกัด ไม่สามารถจะขยายได้มากและให้ทันเวลาได้ ทั้งการขยายหรือการสร้างโรงเรียนแพทย์ใหม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสูงเกินกำลังของรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งสูญเสียงบประมาณจำนวนมากในการเข้าร่วมทำสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อพิจารณาปัญหาหลายด้านและได้ตรองอย่างรอบคอบแล้ว ศาสตราจารย์นายแพทย์เฉลิม พรหมมาส (หลวงเฉลิม คัมภีร์เวช) ผู้บัญชาการมหาวิทยาลัยในขณะนั้น จึงตัดสินใจทาบทามโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภาอากาศไทย

ซึ่งเคยเป็นโรงเรียนการแพทย์ทหารบกมาก่อน มีสถานที่กว้างขวางมีจำนวนเตียงผู้ป่วยเพียงพอ สามารถใช้ฝึกฝนนักศึกษาแพทย์ทางคลินิกได้เป็นอย่างดี ด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดีของทั้งสองฝ่าย คือสภาอากาศไทยและมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์แห่งใหม่จึงได้ถือกำเนิดขึ้น โดยใช้สถานที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์สามารถเปิดการเรียนการสอนได้ภายในเวลา 9 เดือน นับจากวันที่ได้มีการติดต่อกันครั้งแรก จนกระทั่งมีพระราชกฤษฎีกา ประกาศตั้งคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ลงวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2490 ให้บังคับใช้ในวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2490 ซึ่งตรงกับวัน “วิสาขบูชา” อันถือว่าเป็นมงคลยิ่ง และได้เปิดเรียนวันแรกเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2490 โดยมีพลตรีพระยาดำรงพทยาคุณ เป็นคนบดคนแรก ภายหลังได้โอนมาสังกัด “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2510 จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

ช่วงปี พ.ศ. 2496 – 2499 เมื่อผมจบออกมา ก็สมัครเป็นแพทย์ประจำบ้าน ภาษาอังกฤษเรียกว่า House officer ตามระบบในประเทศอังกฤษ การเป็นแพทย์ประจำบ้าน ถือเป็นบันไดขั้นแรกของการเป็นแพทย์ ก่อนที่จะแยกออกเป็นการฝึกอบรมเฉพาะทาง การเป็นแพทย์ประจำบ้านนั้น มีอายุการทำงาน 1 ปี ทำงานหนัก ดูแลคนไข้ในความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย การจัดแพทย์ประจำบ้านตามระบบการแพทย์อังกฤษนั้น คือเป็นแพทย์ประจำบ้าน 1 ปี ต่อไปก็คัดเลือกและเลื่อนเป็นแพทย์ประจำบ้านอาวุโส การเป็นแพทย์ประจำบ้านอาวุโสในสาขาวิชานั้น ๆ กินเวลา 1 – 3 ปี คือ เป็นการฝึกอบรมเฉพาะทาง ได้แก่ สูติ ศัลย์ อายุรกรรม กุมาร รังสี หู คอ จมูก ตา การเป็นแพทย์ประจำบ้าน 1 ปี นั้น ได้จัดแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก หมุนเวียนกันผ่าน 3 สาขาวิชา หลักคือ สูติ-นรีเวชกรรม อายุรกรรม และ ศัลยกรรม รับ 9 คน (Rotating House officer) กลุ่มที่ 2

* ถอดความจากปาฐกถาพิเศษ เนื่องในงานเลี้ยงฉลอง “ครบรอบ 72 ปี คุณครูอติเรก ณ ถลาง” ณ ภาควิชาศัลยศาสตร์ 3 พฤษภาคม 2544

** ผู้ช่วยเลขาธิการ สภาอากาศไทย อดีตรองศาสตราจารย์ ภาควิชาศัลยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมุนเวียนไปทุก 4 เดือน รับจำนวน 9 คน กลุ่มที่สองหมุนเวียนกันใน 4 สาขาวิชา คือ กุมาร รังสี จักษุ หรือหู คอ จมูก

เมื่อครบ 1 ปี แล้วจึงแยกไปสมัครเป็นแพทย์ประจำบ้านอายุศัล จำนวนแพทย์ประจำบ้านอายุศัลรับจำนวนจำกัดทั้ง 2 กลุ่ม 7 คน ทั้งนี้เพราะจำกัดในเรื่องอัตรากำลังและงบประมาณ แพทย์ประจำบ้านอายุศัลจะรับสาขาวิชาละ 1 คน คือ ศัลย์ 1 สูติ-นรี 1 อายุรกรรม 1 กุมาร 1 รังสี 1 จักษุ 1 หู คอ จมูก 1 ส่วนที่เหลือก็ออกไปรับราชการที่กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข หรือออกไปบินเดี่ยวเปิดสำนักงานรับรักษาทั่วไป ซึ่งก็ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีโดยการเรียนรู้ฝึกฝนอบรมตนเอง

ระยะเวลาของการเป็นแพทย์ประจำบ้านอายุศัลกินเวลา 1 – 3 ปี ต้องทำงานอย่างหนัก ถือเป็น Informal training เพราะขณะนั้น formal training ไม่มี เพื่อจะได้สมัครเข้าเป็นอาจารย์หรือไปสมัครทำงานเฉพาะทางที่กระทรวงสาธารณสุขต่อไป ผมสมัครเป็นแพทย์ประจำบ้านอายุศัลแผนกศัลยกรรม

ช่วงนั้นเป็นงานหนักที่สุดในชีวิต แต่ก็ได้ประสบการณ์อย่างมากจากการทำงานและการสั่งสอนของบรรดา รุ่นพี่และครูบาอาจารย์ ช่วยผ่าตัดทุกวัน จนนาน ๆ ไป รุ่นพี่และครูบาอาจารย์ไว้ใจก็ให้บินเดี่ยว วันแรกที่ได้บินเดี่ยวมีความรู้สึกภูมิใจ แต่ก็มีความรู้สึกกลัว ๆ กล้า ๆ เมื่อผลออกมาเป็นที่เรียบร้อยก็ทำให้เกิดความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น ผมเรียนรู้จากรุ่นพี่ อาจารย์และอ่านตำรา ซึ่งได้แก่ Text Book of Operative Surgery ของ Orr กับ Text book of Surgery หลายเล่ม และ Journal เป็นต้น Journal ในขณะนั้นยังมีไม่มาก ยิ่งทำไปมากเท่าไรก็ยิ่งเกิดความมั่นใจ ยิ่งได้มีโอกาสผ่าตัดรายยาก ๆ และผลออกมาดีก็ยิ่งทำให้มีกำลังใจ ได้ช่วยอาจารย์ผู้ใหญ่ผ่าตัดยาก ๆ ก็ทำให้เราได้ เรียนรู้มากขึ้น เรียกว่า Learning by Doing จริง ๆ

ผมสังเกตเทคนิคผ่าตัดของแต่ละอาจารย์ ซึ่งไม่มีในตำราใด ๆ ยิ่งทำให้เราได้รับความรู้มากขึ้น วันไหนที่ได้ทำ Gastrectomy ก็รู้สึกภาคภูมิใจเพราะในขณะนั้นถือว่าเข้าอันดับแล้ว หลังจากทำงานหนักจากปี 2496 – 2499 โอกาสก็เปิดเพราะผมได้รับการคัดเลือกเป็นอาจารย์ ซึ่ง

ขณะนั้นก็มีรุ่นพี่ที่เป็นแพทย์จุฬา ฯ และบรรจุเป็นอาจารย์คนแรกคือ พี่หมอบประสิทธิ์ พลาญเวช ตอนนั้นก่อนบรรจุต้องสอบคัดเลือก วิชาที่สอบ ได้แก่ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม วิชาเฉพาะทางและมีการสอบสัมภาษณ์ด้วย ผมบรรจุแล้วก็ทำงานประจำอยู่ในสายของศาสตราจารย์ นายแพทย์สมาน มันทารณณ์ ช่วยก่อตั้งและพัฒนาศัลยกรรมทรวงอกและหัวใจของคณะแพทยศาสตร์ จุฬา ฯ ซึ่งขณะนั้นยังให้การรักษารักษา General Surgery ควบคู่ไปด้วย

เดิมทีเสื้อคลุมผ่าตัดและผ้าปูผ่าตัดนั้น ใช้สีขาวตามแบบอังกฤษ แต่เมื่อบรรดาผู้เชี่ยวชาญจากอเมริกา มาช่วยสอนและปรับปรุงแผนกวิชาก็ได้แนะนำให้เปลี่ยนเป็นสีเขียวอย่างที่เห็นอยู่ทุกวันนี้ สบู่ล้างมือใช้สบู่ชันไลท์ผ่านเป็นเกล็ดเล็ก ๆ แล้วใส่ขวดเติมน้ำปิดปากขวดให้แน่นแล้วเข้า autoclave หนึ่ง เมื่อเวลาผ่าตัดก็เทใส่ภาชนะ (sterile) แปรงล้างมือเดิมที่เป็นแปรงทำด้วยฝอยจากกามมะพร้าวยึดติดไว้กับไม้ ห่อแล้วหนึ่ง ต่อมาก็พัฒนาเป็นวัสดุพลาสติก สบู่ก็กลายเป็นน้ำยาฟิโซเอ็ก / อีบิสครีบ / อีบิเทน / เบทาดีน / หมวกและ Mask ต้องหามาเอง ภายหลังจึงมีหมวกและ Mask ที่ผ่านการ Sterile ของส่วนกลางจัดหาไว้ให้

เมื่อแรกมาช่วยอาจารย์นายแพทย์สมานก่อตั้งและพัฒนาศัลยกรรมทรวงอกและหัวใจนั้น การผ่าตัด Closed heart surgery ได้เริ่มทำไปแล้ว โดยทดลองในสุนัขก่อน ต้องให้คนจับสุนัขมา 5 ตัว เข้าก็ Bleed เสีย 4 ตัว แล้วนำมาเป็นตัวทดลอง 1 ตัว เราเริ่มมี heart lung machine ในปี 2502 – 2503 ได้ทดลอง heart lung machine ทำทดลองทุกวันพฤหัสบดีในสุนัขจนแน่ใจ จึงมาทำให้คน ส่วน heart lung machine มีหลายแบบ ได้พัฒนาจนมาเป็นอย่างปัจจุบัน ในตอนนั้น heart surgery ของเราก็คือว่าก้าวหน้าที่สุดดังมากจนกระทั่งต่างประเทศก็ส่งคนเข้ามาให้เช่นจากประเทศมาเลเซียก็ส่งคนใช้บินมาผ่าตัดที่เราโดย Rotary เป็น sponsor

ในปี 2506 ผมได้ทุนโคลัมโบ ไปศึกษาศัลยกรรมทรวงอกและหัวใจที่อังกฤษ 2 ปี โดย ไปฝึกอบรมที่โรงพยาบาลกายส์ กรุงลอนดอน ภายใต้การกำกับควบคุม

ของ Lord Russell Brock ตอนนั้นท่านยังเป็น Sir ซึ่งเป็นประธานของราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ของอังกฤษ ท่านสอนดีมาก ผ่าตัดปราณีต แต่เวลาผ่าตัดดุยิ่งกว่าเสือ ทุกคนตัวสียบหมด แต่ผ่าตัดเสร็จแล้วอารมณ์ก็ปกติ คุยสนุก สนานและมีคำคมมากมาย ครอบกำหนดผมก็กลับเมืองไทย และทำงานต่อที่จุฬา ฯ

ต่อมาปี 2510 ได้ทุนไปดูงานศัลยกรรมทรวงอกที่ญี่ปุ่น โดยฝึกงานที่ Research Institute of Tuberculosis ที่ซานเมืองโตเกียว เขาทำ lung Resection ตั้งแต่ Pneumonectomy, Lobectomy และ Segmental Resection ของ Lung อย่างปราณีตมาก คือในรายที่รักษา TB ด้วยยาจน Confine อยู่เฉพาะที่และมี Fibrous tissue หุ้ม แล้วจึง resect ออกและผมได้มีโอกาสได้ดูงาน Surgery ของ esophagus ที่ Tokyo Woman College Hospital กับ Prof. Nakayama ซึ่งเป็นศัลยแพทย์ทางเดินอาหารเกี่ยวกับหลอดอาหาร กระเพาะอาหาร และลำไส้ที่โด่งดังที่สุดของญี่ปุ่นในขณะนั้น ท่านผ่าตัดเร็วมากเหมือนเนรมิต และได้ดูงานกับ Prof. Sakakibara ซึ่งทำ Cardiac และ Vascular Surgery ด้วย จากนั้นก็เดินทางกลับเมืองไทย และทำงานตามปกติ

ในช่วงต่อมาเมื่อบ้านเมืองวิกฤต ผู้ก่อการร้ายเริ่มคุกคามหนัก คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทยและ กรป.กลางได้จัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ประกอบด้วยหน่วย Mobile unit และหน่วย Static ซึ่งมีห้องผ่าตัดและ Ward ด้วย ออกปฏิบัติงานโดยใช้สถานที่ของโรงเรียนเป็นจุดปฏิบัติงาน จุดแรกๆที่ไปคือ อ.ตาพระยา จ.ปราจีนบุรี เหตุการณ์ชายแดนกับเขมรก็ตึงเครียดด้วยนอนเด่นที่สนาม ผมเป็นศัลยแพทย์ คุณหมอศรีพร เป็นวิสัญญีแพทย์ หน่วย Mobile ไปตรวจคนไข้ในถิ่นทุรกันดารแล้วส่งคนไข้ที่ต้องผ่าตัดมาที่หน่วย static และพิจารณาเพื่อทำผ่าตัด การผ่าตัดก็เป็นผลสำเร็จเรียบร้อยทุกราย ใช้ความรู้ที่มีสะสมอยู่ในตัวทั้งหมดมาใช้และต้องดัดแปลงให้เข้ากับสถานการณ์แบบโรงพยาบาลสนาม แคมป์ต้องรักษาพยาบาลโรคไข้ มาลาเรียเจ้าเก่าและโรคทางยาอื่นด้วย นับได้ว่าใช้ความเป็นแพทย์อย่างเต็มที่ ครบเดือน

แล้วก็ย้ายไป อ.วัฒนานคร จ.ปราจีนบุรี เสรีภาพภารกิจก็กลับกรุงเทพฯ ฯ พัก 1 เดือน ก็ออกไปปฏิบัติงานอีก ต่อมาครบรอบสองผมไปปฏิบัติงานที่ อ.แม่สอด จ.ตาก เหตุการณ์ตึงเครียดมาก แต่เราก็ไม่กลัวแม้ว่าจะมีการช่มชู้ต่าง ๆ วันไปถึงก็กำลังมีการเผาศพ ตชด. 2 ศพพอดี ต่อมาในเดือนมีนาคมปี 2513 เกิดสงครามกลางเมืองในประเทศกัมพูชา กษัตริย์กัมพูชาขอความช่วยเหลือจากกาชาดไทย ขอทีมศัลยแพทย์ไปปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลพระเกตุมาลา กรุงเทพมหานคร โดยรัฐบาลให้การสนับสนุน ผมได้รับการทาบทามจากสภากาชาดไทย และผูกพันมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นครั้งแรกที่หน่วยศัลยแพทย์ของสภากาชาดไทยออกสนามบินเดี่ยวในต่างประเทศ เราจัดเป็นทีม ทีมหนึ่งปฏิบัติงาน 3 เดือน หนุนเวียนกันไป ทีมแรกออกเดินทางวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2513 ในวันที่ 4 สิงหาคม ก่อนเดินทางได้รับพระมหากรุณาธิคุณ ฯ ให้เข้าเฝ้ากราบบังคมลาไปปฏิบัติราชการที่ประเทศกัมพูชา การเดินทางใช้เครื่องบินของ ทอ. เครื่องมือผ่าตัดทุกชนิดขนส่งทางอากาศทั้งสิ้น การติดต่อใช้วิทยุซึ่งต้องไปส่งข่าวที่หน่วยประสานงาน ณ สถานทูตไทยในพนมเปญ เราได้รับมอบห้องผ่าตัด 2 ห้อง เตียงคนไข้ 40 เตียง ทางกัมพูชาขอให้เราดูแลคนไข้เกี่ยวกับ chest และ abdominal surgery และอื่น ๆ ตามแต่เขาจะ refer มา ส่วนเรื่องกระดุกเขาทำเอง ก็มีคนไข้จากแนวรบมาเรื่อย ๆ นับว่าได้สัมผัสกับ War Surgery จริง ๆ ทางกรุงเทพฯ ฯ ส่งช่าง TV ไปถ่ายทำข่าวพอดีมีคนไข้ถูกยิงเข้า Chest ลูกปืนฝังใน ผมผ่าตัด Explor Thoracotomy เอาลูกปืนออกและ drain chest ให้และก็มีการทำ Exploratory Laparotomy สำหรับ gun shot wound ของช่องท้องอีกหลายราย ชาวโพรทศน์มาออกอากาศขายที่กรุงเทพฯ ฯ ทำให้ทีมแพทย์ของโรงพยาบาลจุฬา ฯ โด่งดัง และทำให้โรงพยาบาลอื่นอยากไปปฏิบัติงานบ้าง ทีมแพทย์อยู่ปฏิบัติงานสลับเปลี่ยนกันคราวละ 3 เดือน ประกอบด้วย ศัลยแพทย์ 1 ผู้ช่วยศัลยแพทย์ 1 วิสัญญีแพทย์ 1 และพยาบาลครบชุดทั้ง OR และ Ward เมื่อผมกลับมาแล้วก็ยังออกไปเยี่ยมหน่วยเป็นครั้งคราว ทีมแพทย์ของเราทำงานกันเต็มที่ทางกัมพูชาชื่นชมมากและได้แจ้งคำชมเชยมาทางรัฐบาลไทย

ได้ ทีมคณะแพทย์จุฬา ฯ จึงได้ซื้อเสียงขึ้นมาเป็นที่ยอมรับของสังคม ต่อมาเมื่อทีมที่หนึ่งกลับทีมที่สองก็ไปแทนเหตุการณ์รุนแรงมาก พนมเปญถูกโจมตี พวกเราตกใจขวัญเสียกันน่าดู ผมจึงติดตามคณะทหารผู้ใหญ่ไปเยี่ยมบำรุงขวัญ หลังจากนั้นทีมที่ 3 ก็หมุนเวียนไปจนครบกำหนดเหตุการณ์การสู้รบเข้าใกล้พนมเปญเข้าไปทุกที ทางกรุงเทพฯ ฯ จึงพิจารณาให้ทีมแพทย์เดินทางกลับ เพราะถ้าไม่เดินทางกลับก็คงจะต้องติดภาวะสงคราม และถอนตัวออกมายาก ผมได้รับคำสั่งให้เดินทางไปนำทีมกลับและให้นำเครื่องมือผ่าตัดกลับด้วย เราแบ่งเครื่องมือบางส่วนให้กำพูชาไว้ใช้ กลับมาถึงกรุงเทพฯ ฯ ราวต้นเดือนพฤษภาคมก็นำเครื่องมือไปยังสถานีกาชาดหัวหิน ทำการเปิดหน่วยผ่าตัดฉุกเฉินที่หัวหินภาคฤดูร้อน เริ่มต้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2514 เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ประสบอุบัติเหตุและผู้เจ็บป่วยด้านศัลยกรรมอื่น ๆ และได้ปฏิบัติงานติดต่อกันมาจนถึงบัดนี้ 30 ปีพอดี ตอนนั้นยังไม่มีโรงพยาบาลหัวหิน ชาวบ้านชื่นชมผลงานของหน่วยผ่าตัดฉุกเฉินกันมาก เรารักษาทันทีทุกอย่างและได้นำแพทย์หนุ่ม ๆ ไปหาประสบการณ์กันทุกปี ผ่าฝีมือนิวให้ชาวหัวหินชื่นชมกันจนถึงปัจจุบัน

ต่อมาวิถีชีวิตของผมเริ่มหักเหไปตามสถานการณ์ของบ้านเมือง และการเมืองที่เปลี่ยนไป เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เกิดขึ้น เจ้ากรรมมอยู่เวรฉุกเฉินพอดี ประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยให้เราทำงานได้โดยไม่ยาก หลังจากนั้นศัลยกรรมเราก็เริ่มดำเนินการเปิดห้องผ่าตัดฉุกเฉินที่ตึกมงกุฎเพชรรัตน์ ชั้น 3 โดยตั้งพยาบาลจากกองบรรเทาทุกข์มาปฏิบัติงานเป็นการฝึกปฏิบัติการไปในตัวด้วย ผมได้รับคำสั่งให้เข้าไปดูแล Ward ฉุกเฉิน มพ. 3 ด้วย จากนั้นก็มีการจลาจลย่อยเกิดขึ้น รวมทั้งเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งเลือดไทยต้องไหลนองแผ่นดินกันอีก ในช่วงนั้นเองวิถีชีวิตของผมก็เปลี่ยนไปจำใจต้องอำลาอาลัยจากศัลยกรรมทรวงอกและหัวใจ เมื่อมีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบกัน

ช่วงต่อมาผมถูกชักชวนจากพรรคพวกเพื่อนฝูงให้ สมัครเข้าเป็นสมาชิกสภาคณาจารย์ เป็นการก้าวเข้าสู่

สังคมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นได้ครบ 1 ปี ก็ได้รับเลือกเป็นประธานสภาคณาจารย์ คนที่ 5 ตอนนั้นต้องเข้าประชุมที่ประชุมคณบดี ออกม. และสภามหาวิทยาลัย ได้เรียนรู้ถึงการบริหารมหาวิทยาลัย 1 ปี ก็ครบกำหนด มีคนชักชวนให้เป็นต่อ แต่ผมปฏิเสธเพราะเราชักจะห่างมีดกรรไกรและวิชาการออกไปทุกที กลับมาทำหน้าที่ อาจารย์แพทย์อย่างเดิมอีก ออกช่วยงานบรรเทาทุกข์ผู้อพยพของสภากาชาดไทยเป็นครั้งคราว พอดีปี พ.ศ. 2519 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เปิดสอนระดับคลินิกอาจารย์ขาดแคลนมาก แผนกศัลยกรรมได้รับการทาบทามขอให้อาจารย์ไปช่วยเลคเชอร์ตามหัวข้อที่หลักสูตรกำหนด อาจารย์เกษม จิตรปฏิมา หัวหน้าแผนกถามผมว่าจะไปช่วยได้หรือไม่ ผมบอกว่ายินดี เพราะเราเป็นชาวบักซีได้ก็ต้องไปช่วยแผ่นดินเกิดอยู่แล้ว ไปช่วยสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 - 2522 คราวละ 1 สัปดาห์

ต่อมาคุณหมอมทองจันทร์ หงส์ลดาธรรม์ ได้รับเลือกเป็นคนบด คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ท่านลงไปช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ จนเป็นที่ศรัทธาของชาวมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่ออธิการบดีครบวาระ คุณหมอมทองจันทร์ก็ได้รับเลือกเป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำแหน่งคนบดว่างลงได้มีการทาบทาม ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านให้ไปเป็นคนบด แต่ท่านไม่สะดวก ในที่สุดคุณหมอมทองจันทร์ได้มาทาบทามผมให้ไปช่วยกัน ผมขอปรึกษาทางบ้านก่อน ทางบ้านไม่ขัดข้องจึงตกลงรับ และได้ไปเป็นคนบดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งแต่ 15 กันยายน พ.ศ. 2522 โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ยืมตัวคราวละ 2 ปี จาก 2522 - 2524 การเป็นคนบดคณะแพทยศาสตร์ในช่วง 2 ปีนั้น ทำงานหนักมาก เพราะโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยก็ยังสร้างไม่เสร็จต้องไปอาศัยสถานที่ของ ร.พ.หาดใหญ่ อาจารย์ก็ลาออกกันหลายคน ต้องใช้ความอดทน อดกลั้น และความจริงใจในการบริหารตอนนี่เองที่ทำให้เรารู้ว่าการไปเป็นประธานสภาคณาจารย์ของจุฬา ฯ นั่นคือการไปฝึกอบรบการบริหาร มหาวิทยาลัย ดังนั้นจึงทำให้สามารถทำงานไปได้โดยไม่มีอะไรติดขัดงานของคณะแพทย์สงขลาฯ

ตอนนั้นเป็นงานแก้ปัญหาทั้งสิ้น ทั้งเรื่องคน เงิน และสิ่งของ ผมก็สามารถช่วยแก้ปัญหาไปได้ระดับหนึ่งจนครบ 2 ปีก็กลับมาจุฬาฯ กลับมาถึงก็ได้รับการทาบทามให้มาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองบรรเทาทุกข์ของสภาอากาศชาวไทย แทนตำแหน่งที่ว่างควบกับการเป็นอาจารย์ ผมช่วยทำอยู่ 2 ปี ทางสงขลานครินทร์เกิดวิกฤตอีก คนบดี้ คณะแพทย-ศาสตร์ลาออก พรรคพวกทางโน้นขอร้องให้กลับไป เพราะยังมีงานค้างอยู่อีกหลายอย่างผมจึงกลับไปเป็นคนบดี้ คณะแพทยศาสตร์อีกเป็นครั้งที่ 2 ช่วงปี 2526-2528 สิ้นปี 2528 ก็กลับมาเป็นอาจารย์แพทย์ตามเดิม ก็ทำงานไปเรื่อย ๆ ถูกชักชวน ให้ไปเป็นประธานชมรมคณาจารย์ของคณะแพทยศาสตร์ ทำอยู่ 2 ปี ครบวาระ คราวนี้ก็นั่งนึกว่าขอพักเสียทีเพราะใกล้จะเกษียณอายุแล้วควรเตรียมตัวเกษียณ

ผลการไปทำงานหนัก 2 ช่วงเวลาที่คณะแพทย-ศาสตร์ สงขลานครินทร์ สภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงมอบปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ให้เป็นบำเหน็จรางวัล กลับมาทำงานสอนหนังสือและผ่าตัดจนถึงกันยายน ปี 2532 วันที่ 30 กันยายน 2532 ท่านเลขาธิการ สภาอากาศชาวไทย ดร.เกษม สุวรรณกุล เรียกไปพบถามว่าเกษียณแล้วจะทำอะไร ผมก็บอกยังไม่ทราบจะทำ อะไร ท่านก็เลยชวนว่าถ้ายังไม่ทำอะไรทำมาช่วยกษัตริย์อีกก็แล้วกัน ก็เลยมาเป็นผู้ช่วยกรรมการกองบรรเทาทุกข์อีกเป็นครั้งที่ 2 ตั้งแต่ 2 ตุลาคม 2532 และผมก็ได้รับการแต่งตั้งจากภาควิชาศัลยศาสตร์ให้เป็นอาจารย์พิเศษสอน Introduction to surgery ตั้งแต่ปี 2532-2534 เมื่อรับตำแหน่ง ผมขออนุญาตท่านเลขาธิการออกเยี่ยมและบำรุงขวัญพวกเขา กลับมาวันที่ 3 พฤศจิกายน 2532 และวันที่ 4-5 พฤศจิกายน 2532 ได้ฝุ่นเกย์เข้าชุมพร ท่านเลขาธิการฯ สั่งให้ออกเดินทางด่วน ออกเดินทางไม่ได้เพราะไม่มีค่าใช้จ่ายเลยต้องรอวันจันทร์ที่ 6 จึงเบิกเงินได้ ก็รีบออกเดินทางประมาณ 11 ชม. ตั้งแต่นั้นมาจึงมีการเบิกเงินสำรองฉุกเฉินจำนวนประมาณสามหมื่นบาท ไว้ในเซฟของกองบรรเทาทุกข์ในกรณีฉุกเฉินที่ต้องเดินทางด่วน แต่เดี๋ยวนี้อย่างทำอยู่หรือไม่ก็ไม่ทราบ เพราะผมจากกองบรรเทาทุกข์มา

นานแล้ว เราไปปฏิบัติงานบรรเทาทุกข์ได้ฝุ่นเกย์จนถึงปลายธันวาคมจึงเดินทางกลับ ตอนนี้อย่างงานเต็มเวลาให้กับสภาอากาศชาวไทย ก็ปรับปรุงกองบรรเทาทุกข์ให้มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ตามที่เคยไปรู้ไปเห็นมาจากออสเตรเลีย เพราะทางสภาอากาศชาวไทยเคยส่งผมไปเข้าอบรมหลักสูตรการบริหารจัดการบรรเทาทุกข์ภัยพิบัติเป็นเวลา 6 สัปดาห์ ผมได้พยายามทำหน้าที่ตามข้อบังคับของสภาอากาศชาวไทยที่กำหนดเรื่องใหญ่ ก็คือออกปฏิบัติงานบรรเทาทุกข์เวลามีภัยพิบัติ สงเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น ทูรกันดาร การอบรมปฐมพยาบาล การสะสมสัมภาระเพื่อการบรรเทาทุกข์ให้พร้อมไว้เสมอ ฯลฯ จากปี 2532 ถึง 2534 เกิดสถานการณ์สงครามอ่าวที่ซาอุดีอาระเบียสภาอากาศไทยตัดสินใจส่งทีมแพทย์เพื่อไปช่วยเหลือดูแลคนไทยที่ทำงานอยู่ ณ ซาอุดีอาระเบีย ซึ่งมีจำนวนประมาณหนึ่งแสนสามหมื่นคน โดยเดินทางไปลงที่เจดดาห์ก่อน ต้องรออยู่ 2 วันจึงไปเมืองรียาดได้ ท้องฟ้าปิดเพราะสงคราม ถ้าบินไปคงโดนจรวดแน่ เมื่อไปถึงเข้ารายงานตัวกับเอกอัครราชทูต แล้วก็วางแผนปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยแพทย์ของกระทรวงสาธารณสุข สภาอากาศชาวไทยได้รับมอบหมายให้ส่งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ออกเยี่ยมค่ายของคนไทยซึ่งอยู่รอบเมืองรียาด ซึ่งมีค่ายคนงานไทยประมาณ 4 ค่าย เราออกเยี่ยมพวกคนงานไทยกันทุกวัน พวกเขาดีใจกันมากที่เราไปเยี่ยม เจ็บไข้ไม่สบายอะไรเราช่วยเต็มที่ เห็นแล้วก็นำส่งสารคนงานพวกนี้เป็นกรรมกรที่ยากจนจริง ๆ ไปทำงานก็หวังได้เงินกลับบ้าน ตอนกลางคืนมีภัยทางอากาศได้เห็นจรวดมาโจมตีแทบทุกคืน เขาให้เราลงที่หลบภัยแรกก็ลงดี แต่นานๆ เข้านิสัยไทยมุ่งกำเริบ เราทำเป็นลงช้า ๆ แต่ที่จริงรอดจรวดปะทะกันกลางอากาศมากกว่า แต่อิริกยิงจรวดมาเพียง 1-2 ลูกก็หยุดแล้ว ทีมแพทย์ชุดที่ 1 ทำงานอยู่ประมาณ 1 เดือน ก็เดินทางกลับในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2534 และ ชุดที่ 2 ไป แทนปฏิบัติอยู่จนถึงมีนาคม เดินทางกลับวันที่ 2 มีนาคม 2534 เพราะสงครามสงบ

ต้นมกราคมปี 2536 ทางกัมพูชาได้ติดต่อผ่านทางผู้ว่าราชการจังหวัดตราดและกระทรวงต่างประเทศ ขอให้สภาอากาศชาวไทยส่งหน่วยแพทย์ไปช่วยเหลือประชาชนชาว

เกาะกงประเทศกัมพูชา ซึ่งเจ็บป่วยกันมาก โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนหน่วยแพทย์ไทยได้เดินทางไปเกาะกงต้นมกราคม 2536 โดยพักอยู่ที่ศูนย์สภากาชาดไทย เขาข้ามจังหวัดตราด เขาก็เดินทางไปเข้าในกัมพูชา เย็นก็เดินทางกลับมาพักในเขตไทย เพราะไม่มีที่พักในกัมพูชาและไม่ปลอดภัย เราปฏิบัติงานอยู่ที่โรงพยาบาลของจังหวัดเกาะกงซึ่งมีสภาพเสื่อมโทรมเต็มที่ต้องบูรณะปฏิสังขรณ์มาก เราเปิด O.P.D ตรวจคนไข้ทั่วไป ตรวจเช้า - บ่าย ถ้าจำเป็นต้องผ่าตัด Minor ก็ทำตอนบ่าย คนไข้ที่รับไว้ส่วนใหญ่เป็นมาลาเรียค่อนข้างร้ายแรง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฯ ทรงพระมหากรุณาธิคุณเสด็จ ฯ ไปเยี่ยมการปฏิบัติงานของหน่วยแพทย์ ในวันที่ 8 มกราคม 2536 นับเป็นกำลังใจที่สำคัญ ทีมแพทย์ผลัดเปลี่ยนทุก 2 อาทิตย์ นับเป็นการไปปฏิบัติในกัมพูชาเป็นครั้งที่ 2 ของผม หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันไปปฏิบัติงาน จนถึงวันที่ 19 มีนาคม 2537 ก็ถอนตัวกลับมา ก่อนกลับก็ได้ช่วยบูรณะห้องผ่าตัด พร้อมมอบเครื่องมือผ่าตัดใหญ่ 1 ชุด เครื่องดมยา 1 ชุด ติดตั้งเครื่อง X - RAY และห้องปฏิบัติการ เพื่อให้หมอเขมรได้ใช้กันต่อไป

หลังจากกลับจากปฏิบัติงานที่จังหวัดเกาะกงของกัมพูชาแล้ว ก็กลับมาดำเนินงานทางด้านบรรเทาทุกข์ต่อไป ก็เกิดกรณีพฤษภาทมิฬ เราก็ส่งหน่วยแพทย์ออกช่วยเหลือราษฎรและทหารที่เจ็บป่วย แต่ก็ได้นหน่วยแพทย์ของทางโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ออกไปปฏิบัติงานด้วยจนเหตุการณ์สงบ

ตุลาคม 2536 ผมได้รับพระมหากรุณาธิคุณ ฯ แต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเลขาธิการสภาการศึกษาไทย ตอนนี้งานบริหารเต็มตัวโดยทำงานตามที่ท่านเลขาธิการสภาการศึกษาไทยมอบหมาย ช่วยในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ความตั้งใจของผมก็คือ พยายามประสานงานของสภาการศึกษาไทยและคณะ

แพทยศาสตร์ จุฬา ฯ ให้สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อประโยชน์ของการผลิตแพทย์ให้แก่ประเทศ ส่งเสริมความก้าวหน้าทางการแพทย์ของคณะแพทยศาสตร์ และสภาการศึกษา ส่งเสริมการทำงานของสภาการศึกษาตามหลักการศึกษาเท่าที่ผมจะทำได้ ในระหว่างที่เป็นผู้ช่วยเลขาธิการในช่วงเวลา 1 พฤศจิกายน 2540 - 30 กันยายน 2543 ได้ไปรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานสภาการศึกษาอีกตำแหน่งหนึ่งเป็นเวลา 3 ปีเศษ

ในปี พ.ศ. 2543 โดยการสนับสนุนของภาควิชาศัลยศาสตร์ สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มอบปริญญาคุณวุฒิปันธิตกิตติมศักดิ์ให้เป็นบำเหน็จรางวัล จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ ถ้านับตั้งแต่ปี 2496 ที่ผมจบการศึกษา มาและออกทำงานจนถึงวันนี้ นับได้ 48 ปี อายุก็ 72 ปีแล้ว ร่างกายก็ชกไม่แข็งแรงเหมือนแต่ก่อนแต่ใจยังสู้เสมอ ถ้าสังขารอำนวยและมีโอกาสก็จะทำหน้าที่นี้ต่อไปจนถึงวันนั้น นี่เป็นเรื่องราวของลูกผู้ชายคนหนึ่งที่ผ่านมา 48 ปี ได้รับทั้งสุขและทั้งทุกข์ ทั้งผิดหวังและสมหวัง ชมชื่นและเบื่อกับาน แต่ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ผมคิดว่าผมได้ทำหน้าที่ของมนุษย์อย่างดีที่สุดเพื่อตอบแทนบุญคุณของแผ่นดินเกิด สถาบันการศึกษาที่ได้ให้ความเป็นแพทย์แก่ผมอันได้แก่ คณะแพทยศาสตร์ จุฬา ฯ และสังคมจึงขอจบเรื่องที่จะเล่าให้ฟังเพียงเท่านี้

“พฤษภาทมิฬ	อีกกฤษฎีกรัณชิต
โททนต์เส่งคง	สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย	มลายสิ้นทั้งอินทรี
สถิตทั่วแต่ชั่วดี	ประดับไว้ในโลกา”

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้เกียรติเชิญผมมาเล่าเรื่องเก่า ๆ ให้ท่านฟัง ขอให้ทุกท่านมีความสุขและความเจริญ และถึงพร้อมด้วยจตุรพิธพรชัยทุกประการ